

svatko, tko se napose hoće baviti istraživanjem prvih početaka kršćanstva u našim stranama.

Želimo na koncu autoru, da jednako ljubavljivo kao dosada poradi na zacrtanom poslu, te nam za kratko poda cjelokupni prikaz čitave crkvene povijesti, što će biti na nemalu čast njemu, a slušačima bogoslovlja i široj javnosti na veliku korist.

Knjiga je opremljena ukusno, stoji 25 dinara, a naručuje se kod pisca u Franjevačkom samostanu (Zagreb, Kaptol 9). Bosansko-hercegovački biskupi preporučili su knjigu svojim župnicima, da je nabave za župske knjižnice. Isto je dozvolio i naš nadbiskup dr. A. Bauer za župne knjižnice naše nadbiskupije. (Vidi »Katol. List« 1921., br. 32.).

Ovoj se preporuci priključujemo želeći, da Jelenićeva historija nade što više čitatelja. **Dr. Marić.**

Prof. dr. Franjo Herman: Propisi o svetom redenu. Str. 1—40. Đakovo 1922. Tisak biskupske tiskare. Cijena 10 dinara.

Pisac iznosi, držeći se zakonskog slijeda, pregledno, sustavno i iscrpivo propise novog Zakonika o sv. redenu. Radi boljeg shvatanja daje prema potrebi i kratak povijesni prikaz uz naznaku razlika između dosadašnjeg i novog prava. Na pitanja, koja Zakonik ne rješava, odgovara pisac prema prihvaćenoj nauci bogoslova. Radnja će napose dobro doći redenicima za ispit, o kojemu govori Cod. can. 996, § 1.

Prigovoriti moramo ovim točkama: a) Na str. 27. navodi pisac kao nepravilnost »izvršivanje smrtnih kazni«, dok uistinu već sam prihvata krvničke službe, i bez izvršenja, tvori nepravilnost. — Na

str. 27. veli pisac, da su nepravilni »klerici, koji su izvršavajući zabranjene im liječničke i ranarničke poslove skrivili čiju smrt«. Mjesto »skrivili« valja staviti »prouzročili«, jer nepravilnost nastaje i onda, ako klerik upotrebi sav mar i postupa prema svima pravilima umjeća. — Na str. 31. veli se, da opći oprost ne vrijedi za službu vrhovnog redovničkog poglavara u egzemptnom klerikalnom redu, dok po Zakoniku (can. 991, § 3) treba reći za službu višeg redovničkog poglavara u egzemptnom klerikalnom redu. **R.**

Dr. Friedrich Heiler, Das Gebet. Eine religionsgeschichtliche und religionspsychologische Untersuchung. 2. vermehrte und verbesserte Auflage. München 1920. Verlag von E. Reinhardt. 8°, XIX + 558.

G. Heiler je povijesni istraživač i psihološki promatrač religioznih čina, osobito molitve. U svom predgovoru iznosi važnost, uzvišenost, potrebu i cilj molitve (str. VI—VII). On proučava molitvu sa povijesnog razvoja i religiozno-psihološkog stanovišta (str. VIII.). Tim nosi prednost nad mnogim, današnjim, religioznim psihologima, ili povijesno-religioznim istraživačima, koji proučavaju religiozne čine ili samo sa psihološkoga ili sa povijesnoga stanovišta.

U uvodu (str. 1—37) dokazuje, da je molitva prva, najviša i najsvečanija pojava i činjenica religije (str. 1). Ona daje život i procvat duhovnom životu (str. 2). Ona je temelj pobožnosti. Ona je religija u djelu (str. 3). Zatim iznosi bogatu književnost, koju su znanstveno obrađivali o molitvi kod Grka i Rimljana,

istočnih naroda osobito Židova, Islama i kršćanstva (str. 4—16). Raspravlja o zadaći i metodi religioznoistraživanje ima biti empirično, povijesno i psihologično (str. 16—26). Naznačuje vrela molitve (str. 26—37).

U prvom dijelu knjige Heiler ističe za uzorke i temelje molitve naivno moljenje primitivnih ljudi (str. 38). Zatim proučava njihovu molitvu. Ispituje prigodu, motiv, oblik njihovog moljenja; osobu i društvo u primitivnoj molitvi; sadržaj molitve: zaziv, tužbu, prošnju, zagovor, žrtvu, zavjet, nagovor, izraze ovisnosti, pouzdanja i izručenja; zahvalnost i držanje za molitve; naklone prema višim bićima; zagovor; predočbu Božju; vjeru u prisutnost Božju; vanjski odnošaj čovjeka prema Bogu (str. 39 do 149).

Današnji, primitivni, divljiji narodi nijesu odraz prvotnog čovječanstva. Prvi ljudi imahu savršeniju religiju od današnjih divljaka. Današnji divljaci su najniži stepen palih ljudi. Njihova religiozna kultura jest najniži stepen pale, religiozne kulture. Njihova religija i molitva ne mogu se uzeti za uzorak i temelj molitvi prosvjetljenih naroda. Početak i temelj, na kojemu dr. Heiler osniva građu svoje knjige jest labav i neosnovan.

Heiler dalje govori o obrednoj i obrazovanoj molitvi, koja za njega nije drugo, nego razvoj primitivne molitve divljih, neprosvjetljenih narodâ. Zatim raspravlja o raznim vrstama hvalospjeva (str. 150—190). Heiler postavljajući se na evolucionistični princip darvinista proučava pojavu molitve u helenskoj, kulturnoj reli-

giji. Obara se na filozofe, koji poništavaju sa svojim kritikama naivni pojam molitve u narodima. Istražuje molitvu u zasebnoj pobožnosti velikih, religioznih genija. Tvrdi, da su katolički geniji molitve, kao Augustin (str. 241), Bernard iz Clairvaux (str. 242), Franjo Assiski (str. 243), Tereza promijenili biblični pojam molitve neoplatonskim utjecajem (str. 245), Luther je obnovio bibličnu molitvu Jeremije, psalmista Isusa i Pavla (str. 245). Ova tvrdnja je lažna i neistinita. Heiler stoga hvali Luthera, jer njega u odmetništvu od katoličke vjere naslijedi nazad malo godina u München-u. M. Luther odan piću i raskošnom životu nije zaista ni mogao imati biblični duh molitve jednog Augustina, Bernarda, Frane i Tereze, koji su u heroičnom stupnju nastojali u se pretopiti život molitve Jeremijine, Hristove i Pavlove.

U trećem dijelu knjige Heiler pretresa važno pitanje o mističnoj molitvi (str. 284—346). Vrlo je važno, što iznosi neke nacрте raznih mistikâ o mističnoj molitvi (str. 312—313). On luči mističnu molitvu bogoštovne, sakramentalne mistike istočnog, helenskog sinkretizma za dobe apostola od »zaručne mistike (Brautmystik)« Bernarda iz Clairvaux (str. 332). Mistiku Augustina, Tome Akvinskoga, Bonaventure nazivlje »Božjom mistikom (Gottesmystik 333)«, Areopagitu (Pseudo Dionizija) »beskonačnom mistikom Unendlicheitsmystik 333)«. Od ovih se razlikuje kvietistična mistika (str. 341), kojoj je svrha »l'amour désintéressé«, »la sainte indifférence (str. 342), Buddhična, mistična zadubljenost u molitvi jest poništenje sebe (str. 346).

Svim ovim oblicima mistične molitve Heiler u četvrtom dijelu knjige suprotstavlja molitvu proročke, evanđelične pobožnosti Luthera (str. 347—409). Za nj je lutherizam a priori ortodoksija proročke, Isusove i Pavlove nauke. Ova tvrdnja je povijesno neistinita, a bogoslovno lažna. Katolička mistika, koju katolička crkva naučava, nije druga, nego ona, koja se crpi iz objave S. i N. Zavjeta.

O molitvi pjesnikâ i umjetnikâ veli, da se ona razlikuje od svih drugih, kao »kultura od Božjeg kraljevstva, kao svjetovno od svetoga (str. 420)«. I ovaj je sud prečajan. Imade pjesnika i umjetnika, koji su i te kako slijedili duh molitve Hristove u pjesmi i umjetninama, kao sv. Frano, fra Angelico i t. d.

Osobita vrst molitve kod Židovâ i kršćanâ bijaše t. zv. zajednička, općinska, svečana molitva (str. 421—477). Tu je vrst molitve obavljala zajednica u ime svoje.

U zakonodavnim religijama zasebna molitva dolazi kao religiozna dužnost i kao dobro djelo (str. 478—485).

Na koncu raspreda o biti religije uopće (str. 486—495).

Dr. Heiler pokazuje veliku naobrazbu u svojoj knjigi. Raspolaže sa silnim gradivom, koje je svrstao na dva kriva načela prema kojima je molitva divljaka pravi tip i izvor svih molitvi; a biblična molitva konketizovana jedino kod Luthera.

Dr. Fr. Juraj Božtković.

Franciscus Xav. Kortleitner, Archaeologia Biblica. Nova editio. Oeniponte. Libreria Academica Wagneriana 1917. 8a XVIII + 824 str.

Kortleitner duboki poznavao hebrejskih i istočnih starinâ napisao je *Archaeologiae Biblicae summarium*.

Oeniponte 1906. 8a XX + 711 str. za akademičare, koji uče sv. pismo. Ovaj njegov vrlo zgodni priručnik uveo sam u naše učilište 1917. Pošto je iste godine objelodanio drugo izdanje ove knjige, naručih posljednje. U njemu je mnoge stvari izmijenio, neke skratio, a neke nadodao (str. V). U raspravljanju o ustanovama hebrejske religije, ispituje njihove točne religije, ispituje njihove sličnosti i razlike (str. V.—VI.).

U uvodu kaže, što su biblične starine; koji su se s njima bavili; koliko je ta znanost korisna i važna za razumijevanje sv. pisma; koja li su njezina vrela i kako se ima njezino gradivo razrediti (str. 1—34).

Knjigu dijeli na tri dijela. U prvom radi o svetim starinama (str. 35—442), i to — 1° o sv. mjestima (str. 47—50); o šatoru (str. 50—51); o njegovom pokućstvu (str. 58—94). Dokazuje, da je šator opstojao prije jerušalemskog hrama, te bio sjedištem hebrejskog bogoštovlja (94—102). Opisuje Šelomonov, Zerubbâhelov i Herodov Hram (str. 102—131); zatim hram Samaritanacâ na brdu Garizim i Judejacâ u Leontopolu u Egiptu (str. 131—135). Pridodaje raspravu o sinagogama. — 2° Raspravlja o sv. poslužnicima, i to o hebrejskom svećenstvu prije Mošea (139—143); o Levijevom svećenstvu i njegovom posvećenju (str. 144—165); o raznim službama levitâ, svećenikâ i velikog svećenika; o njihovoj sposobnosti za ređenje i o nošnji, redovini, povlasticama i stanovima; o poslužnicima u sinagogama (str. 144—217). — 3° Raspreda o sv. vremenima: šabbathu, novomjesečju, šabbathnoj i jubilarnoj godini; o godišnjim svetkovinama: pesahu, pentekostes, sienicama, danu pokore, pûrim, encenijama, manjim svetko-